

Europese Stichting tot
verbetering van de levens-
en arbeidsomstandigheden

Arbeidsverhoudingen en duurzaamheid:

De rol van sociale partners in de overgang naar een groene economie

> samenvatting <

'Er zijn dwingende redenen om het conventionele model van economische vooruitgang fundamenteel te herzien (...) Wat nodig is, is een economie die garant staat voor groei en ontwikkeling, maar die tegelijkertijd het menselijk welbevinden verbetert, in fatsoenlijke banen voorziet, ongelijkheid terugdringt, armoede bestrijdt en het natuurlijk kapitaal waarvan we allemaal afhankelijk zijn, behoudt. Een dergelijke economie, een groene economie, voorziet in een effectieve manier om duurzame ontwikkeling te bevorderen, armoede uit te bannen, nieuwe uitdagingen aan te gaan en bestaande hiaten in de uitvoering te dichten.'

Mededeling van de Commissie, Rio+20: Naar een groene economie en betere governance, COM (2011) 363 definitief

Vergroening van de economie – het Europese beleidskader

Gezien de dringende noodzaak om klimaatverandering te bestrijden en ons hieraan aan te passen, is 'vergroening' van de economie een steeds belangrijker aspect van de Europese beleidsvorming. Vergroening van de economie houdt in dat producten en diensten worden geproduceerd met minder energie, minder grondstoffen en minder uitstoot van CO₂. Dit geldt voor alle economische activiteiten in alle sectoren en heeft betrekking op zowel werknemers als consumenten.

Het is echter duidelijk dat de vergroening van de economie – net als iedere vorm van technologische verandering – allerlei soorten veranderingen voor de economie in het algemeen en bepaalde bedrijfstakken in het bijzonder met zich mee zal brengen en de arbeidsmarkten zal beïnvloeden. Er zullen nieuwe banen worden gecreëerd en er zullen banen verdwijnen, en de inhoud van veel bestaande banen en de vaardigheden die ervoor nodig zijn, zullen veranderen. En aangezien nieuwe banen niet (noodzakelijkerwijs) ontstaan op de plaats waar andere banen verdwijnen, zou dit veranderingsproces wel eens kunnen leiden tot een herschikking van de kansen op werkgelegenheid voor mensen, bedrijven, bedrijfstakken, regio's en landen.

Bij het op gang brengen en houden van een proces van vergroening hebben overheden een essentiële rol: zij moeten zorgen voor stimulansen voor de omschakeling naar 'schone' technologieën en milieuvriendelijker arbeidsvormen, arbeidsorganisatie en consumptie (die stuk voor stuk aanvankelijk hogere kosten met zich mee kunnen brengen).

Er zijn in de EU-lidstaten steeds meer politieke initiatieven die zijn gericht op het bestrijden van klimaat-

verandering en het omgaan met de gevolgen hiervan, onder impuls van het klimaat- en energiepakket van de Europese Commissie. Een centraal onderdeel hiervan zijn de 20-20-20-doelstellingen.

Zoals op de website van de Europese Commissie wordt uitgelegd, wil de EU deze doelstellingen bereiken door:

- de uitstoot van broeikasgassen in de EU met ten minste 20% terug te dringen ten opzichte van het niveau van 1990;
- in 20% van de energiebehoeften van de EU te voorzien uit hernieuwbare bronnen;
- 20% op het primaire energiegebruik te besparen ten opzichte van geraamde niveaus door middel van betere energie-efficiëntie. ('Klimaatactie'-website van de Europese Commissie)

Deze doelen bepalen het bredere beleidskader, en er worden diverse voorstellen uitgewerkt voor actieplannen op relevante beleidsterreinen – zo is in september 2010 een voorstel gepresenteerd voor het eerste Europese plan voor het scheppen van banen in 'groene' sectoren en voor de vergroening van de economie en de arbeidsmarkt.

Voor zover banen, de inhoud van banen en arbeidsomstandigheden zullen worden beïnvloed door de overgang naar een groene economie, vormt de sociale dialoog een belangrijk instrument in dit proces, omdat deze de mogelijkheid biedt om in een context van potentiële conflicten resultaten te boeken die voor beide zijden voordelig zijn. Voor de Europese Commissie is de sociale dialoog een essentiële factor in het proces, omdat deze kan helpen waarborgen dat er draagvlak is voor de overgang naar een duurzamer en milieuvriendelijker arbeidsbeleid. Wil de politieke en economische gedachte van vergroening van de Europese economie succesvol zijn, dan moeten beide sociale partners – werkgevers en vakbonden – daarbij betrokken

Hoofdconclusies

Tabel 1: Goede praktijken bij de overgang naar een groene economie

Initiatief	Soort initiatief en doelstelling	Instrumenten
<p>VK</p> <p>Groene werkplekken</p> <p>Nationaal niveau, uitvoering op de werkplek</p> <p>Gestart medio 2006</p>	<p>Het principe dat ten grondslag ligt aan dit project, is dat iedere werkplek kan worden veranderd in een groene werkplek en kan bijdragen aan de bescherming of de verbetering van het milieu.</p> <p>Doelstellingen</p> <ul style="list-style-type: none"> • capaciteit opbouwen om kwesties op het gebied van klimaatverandering op het werk aan te pakken; • goede praktijken bij milieugerelateerde activiteiten op de werkplek waarborgen; • milieustraining verzorgen voor 'groene ambassadeurs' op het werk; • mensen meer bewust maken van het thema; • de deelname van werknemers stimuleren. 	<p>Op de werklocatie: werknemers en leidinggevenden werken samen om energiebesparingen te realiseren en de milieu-effecten van de werklocatie terug te dringen.</p>
<p>Duitsland</p> <p>Netwerk Ressourceneffizienz</p> <p>Sectoroverschrijdend, uitvoering op bedrijfstak- en werklocatieniveau</p> <p>Gestart in maart 2007</p>	<p>Dit project is erop gericht het ecologische doel van efficiënter gebruik van hulpbronnen in bedrijfstakken die daar intensief gebruik van maken, te koppelen aan het sociale doel van het behoud van banen.</p>	<p>Opleidingsinitiatieven op werklocaties, conferenties en workshops, sociale dialoog op bedrijfstakniveau</p>
<p>Frankrijk</p> <p>Erkend collectief scholingsfonds (OPCA)</p> <p>Uitvoering op bedrijfstakniveau</p> <p>Gestart in 2008</p>	<p>Ervoor zorgen dat werknemers in de bouw een bepaald vaardigheidsniveau bereiken op het gebied van nieuwe groene technologieën</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Binnen het OPCA-systeem beheren de Franse sociale partners op sectoraal niveau gezamenlijk de opleidingsbehoeften van de betrokken bedrijfstak. In OPCA's wordt geld van bedrijven verzameld voor de financiering van groene opleidingsprogramma's voor werknemers (een verplichte heffing in Frankrijk). De OPCA beslist hoe de fondsen worden gebruikt. • Een opleidingssysteem voor de bouwsector dat door de sociale partners samen wordt beheerd
<p>Roemenië</p> <p>Euroeneff</p> <p>Uitvoering op bedrijfstakniveau</p> <p>Gestart in oktober 2008</p>	<p>Euroeneff is een transnationaal initiatief dat zich richt op de opleiding in energie-efficiënte technologieën van werknemers in de bouwsector.</p> <p>Het heeft als doel de ontwikkeling van een multimediasgids voor energie-efficiëntie in gebouwenrenovatie ten behoeve van opleiders en docenten van beroepsopleidingen en de verbetering van de beroepsvaardigheden van werknemers, om op die manier de sector concurrerender te maken.</p>	<p>Een online multimediasgids voor energie-efficiëntie van gebouwen; verspreiding van Europese beste praktijken voor het gebruik van milieuvriendelijke technologieën (voor gebouwenrenovatie, materiaalgebruik, bevordering van isolatie en gezondheids- en veiligheidseisen voor werknemers)</p>
<p>België</p> <p>Ecocheques</p> <p>Onderhandelingen op nationaal niveau – uitvoering op werknemersniveau</p> <p>Gestart in juli 2009</p>	<p>Het initiatief richt zich op het versterken van de koopkracht van werknemers in combinatie met de bevordering van het kopen van ecologische producten en – indirect – de stimulering van de werkgelegenheid op de langere termijn. Ecocheques maken deel uit van een systeem voor de stimulering van de overdracht van sociale voordelen naar werknemers als onderdeel van het vergoedingen- en loonbeleid.</p>	<p>Ecocheques zijn cheques waarmee bepaalde milieuvriendelijke en duurzame consumentenproducten ('groene producten') kunnen worden gekocht en die werkgevers aan hun werknemers kunnen geven. De cheques zijn vrijgesteld van socialezekerheidspremies.</p> <p>Ecocheques zijn opgenomen in Collectieve arbeidsovereenkomst nr. 98 van 20 februari 2009, die is gesloten in de Nationale Arbeidsraad.</p>

Voorbeelden van resultaten	Belangrijkste initiatiefnemer/overige actoren	Financiering
<p>Gemeenschappelijke milieucommissies van management en vakbonden met kaderovereenkomsten waarin praktische doelen zijn vastgelegd voor het realiseren van energiebesparingen en het terugdringen van de milieu-effecten van de werklocatie</p>	<p>Belangrijkste initiatiefnemer: Trades Union Congress (TUC)</p> <p>Bedrijven, vakbonden en werknemersvertegenwoordigers</p>	<p>Fondsenwerving, onder meer bij vakbondsleden, of het Union Modernisation Fund</p>
<p>Een belangrijk resultaat is de sociale dialoog op bedrijfstakniveau in de aluminiumindustrie en de lancering van het opleidingsproject 'Efficiënt gebruik van hulpbronnen in het bedrijf'. Hierbij worden leden van ondernemingsraden en werknemers opgeleid om mogelijkheden voor een verbetering van de energie-efficiëntie te identificeren en te benutten.</p>	<p>IG Metall (vakbond) en het federale ministerie van Milieu</p> <p>Sectorale werkgeversorganisaties, onderzoekers, bedrijven en ondernemingsraden</p>	<p>Ministerie van Milieu (BMU) en deelnemende bedrijven</p>
	<p>Het erkende collectieve scholingsfonds (OPCA) voor de bouwsector</p> <p>Gemeenschappelijke organisatie van sociale partners</p>	<p>In Frankrijk is de financiering van opleidingen door bedrijven verplicht.</p>
	<p>CMC – Gemeenschappelijke organisatie van sociale partners in de Roemeense bouwsector</p> <p>Europees project geleid door de Bulgaarse bouwkamer, samen met Roemeense, Spaanse en Nederlandse partners</p>	<p>Via het Leonardo da Vinci-programma van de EU</p>
	<p>Nationale Arbeidsraad (NAR) – gemeenschappelijk orgaan</p> <p>Actoren voor verdere uitvoering: bedrijven en werknemers</p>	<p>Belastingaftrek en een stijging van het nettoloon voor Belgische werknemers; een jaarlijkse loonstijging</p>

zijn. Beide partijen hebben belang bij een positief resultaat: voor werkgevers vertegenwoordigt de overgang naar een groene economie zakelijke kansen, voor vakbonden is het behoud van werkgelegenheid en goede arbeidsomstandigheden een belangrijk motief voor deelname aan deze omschakeling.

Op nationaal niveau hebben vrijwel alle lidstaten strategieën op het gebied van duurzame groei ontwikkeld, en verschillende landen hebben (soms tripartiete) organen, instellingen of structuren opgezet voor de behandeling van groene onderwerpen en voor de omschakeling van de economie naar een meer duurzame vorm. Vergeleken met tien jaar geleden zijn de sociale partners duidelijk meer geneigd om het onderwerp milieubescherming serieus te nemen. In de meeste lidstaten zijn de sociale partners nu actief betrokken bij de aanpak van groene onderwerpen en bij het promoten van groen beleid, zij het niet overal in gelijke mate.

Samenvatting onderzoek

Eurofound heeft onderzoek gedaan met als doel sociale partners voorbeelden aan te bieden van manieren waarop zij de overgang naar een groene economie kunnen ondersteunen. Daarbij zijn voorbeelden bestudeerd van goede praktijken op het gebied van de betrokkenheid van sociale partners in verschillende lidstaten, binnen de context van verschillende arbeidsverhoudingen en met verschillende niveaus van betrokkenheid. Een van de belangrijkste criteria voor de selectie van bedrijven als casussen in het onderzoek was dat de sociale partners een actieve rol spelen bij de uitvoering van de maatregel. Andere criteria waren onder meer de geografische spreiding, de spreiding van soorten initiatieven, innovatie in de uitvoering en de overdraagbaarheid van de initiatieven. Aangezien alle projecten begin 2011 nog recent waren en de meeste zich nog in een eerste testfase bevonden, zijn ze nog niet uitvoerig geëvalueerd.

De voorbeelden van goede praktijken laten zien hoe divers de aanpakken voor de vergroening van de economie kunnen zijn. Er zijn verschillen in doel, opzet, uitvoeringsniveau en financiering. Zo heeft het project Netzwirk Ressourcen-effizienz in Duitsland, dat medegefinancierd wordt door het Duitse ministerie van Milieu en de vakbond IG Metall, een kader gecreëerd dat heeft geleid tot een sectoraal partnerschap in de aluminiumindustrie. Het Britse project GreenWorkplaces daarentegen is gebaseerd op een vrijwillig partnerschap tussen vakbonden en werkgevers en beschikt slechts over zeer beperkte financiële middelen. De ecocheques-regeling in België probeert gebruik te maken van consumentenbeslissingen, door deze te koppelen aan een overeenkomst met sociale partners (de invoering van de cheques is opgenomen in een collectieve arbeidsovereenkomst die is gesloten binnen een geïnstitutionaliseerd orgaan op het gebied van de sociale dialoog).

Deze initiatieven laten zien welke mogelijkheden er zijn voor de sociale partners om projecten en campagnes op te zetten ter ondersteuning van een duurzamere economie. Uiteraard moeten de projecten passen in het stelsel van arbeidsverhoudingen van elk land en in het nationale debat over de overgang naar een groene economie. Zoals de voorbeelden laten zien, zijn er aanzienlijke verschillen in het niveau waarop de projecten worden uitgevoerd: in België gebeurt dat op individueel niveau, in Roemenië en Frankrijk op bedrijfstakniveau en in Duitsland op nationaal niveau. Wat ook niet moet worden vergeten, is dat de stelsels van arbeidsverhoudingen sterk verschillen per lidstaat.

In België en Duitsland zijn deze sectoraal en regionaal, in Frankrijk sterkt gecentraliseerd en in het Verenigd Koninkrijk weer gedecentraliseerd en veelal gekenmerkt door veel conflicten.

Op zoek naar voordelen voor alle partners en het milieu

„Je kunt beter bezuinigen op hulpbronnen dan op mensen“: deze uitspraak van een Duitse belanghebbende maakt duidelijk hoe milieudoelstellingen en sociale doelstellingen elkaar wederzijds kunnen versterken. Sociale partners zijn eerder bereid mee te werken aan milieubescherming – iets wat grotendeels op vrijwillige basis gebeurt – wanneer dit duidelijk voor iedereen een win-winsituatie oplevert. Zo werken de sociale partners in Frankrijk mee aan het collectieve onderwijsfonds OPCA en in Frankrijk en Roemenië aan het Euroeff-opleidingsplan om een tekort aan vaardigheden te voorkomen. Zonder opleiding zouden werkgevers worden geconfronteerd met een gebrek aan opgeleide werknemers en zouden werknemers niet beschikken over kwalificaties die hun inzetbaarheid vergroten. De Green-Workplace-projecten in het VK zijn erop gericht het milieu te beschermen, maar streven ook naar kostenbesparingen om zo een bijdrage te leveren aan het behoud van banen in de bedrijven die deelnemen aan het project. In België biedt het systeem van ecocheques inkomensvoordelen voor werknemers. In Duitsland steunt het project Netzwirk Ressourceneffizienz op samenwerking tussen organisaties om de informatie-uitwisseling tussen bedrijven te bevorderen. Dit leidt tot kostenbesparingen waardoor banen behouden kunnen worden, terwijl werknemers beter in staat zijn mogelijkheden voor verbetering van de energie-efficiëntie te herkennen.

Standpunten en initiatieven van vakbonden

De betrokkenheid van vakbonden bij milieukwesties – en bij klimaatverandering in het bijzonder – is in de afgelopen jaren aanmerkelijk toegenomen in de vijf onderzochte landen. Ze eisen een stem op als politieke actoren en zien zichzelf als volwaardige partners in het vergroeningsproces. Bij de vakbonden zijn geen botsingen waargenomen tussen sociale en ecologische belangen. Dit kan worden toegeschreven aan het feit dat de voorstellen in het algemeen vooral de vergroening van de economie als geheel betreffen, en dus geen werklocaties tegen elkaar uitspelen of een bedreiging vormen voor de kern van het ledenbestand van de bonden (dat zich vooral concentreert in oudere, traditionele industriële sectoren).

Vakbonden zijn actief op nationaal, bedrijfstak-, bedrijfs- of individueel niveau en functioneren binnen verschillende stelsels van arbeidsverhoudingen en wettelijke kaders. Vakbonden zijn op verschillende manieren actief in het vergroenen van de economie:

- deelname aan politieke debatten over groene onderwerpen in bilaterale of multilaterale setting met de overheid of met werkgevers- en werknemersorganisaties;
- de productie van specifieke publicaties over milieuvraagstukken;
- de verzorging van cursussen in groene vaardigheden voor werknemers of werknemersvertegenwoordigers;
- het creëren van mogelijkheden voor individuele werknemers om milieuvriendelijke werkplekken te ontwerpen, zodat de betrokkenheid van werknemers bij groene thema's en hun inzet daarvoor wordt vergroot.

Tabel 2: Structuren van sociale dialoog en vergroening van de economie

Land	Stelsel van arbeidsverhoudingen	Structuren van sociale dialoog voor groene onderwerpen
VK	<p>Vaak conflictueuze relatie tussen sociale partners; arbeidsverhoudingen worden gekenmerkt door weinig regulering.</p> <p>De Britse vakbondsbeweging wordt gekenmerkt door een veelheid aan afzonderlijke vakbonden van uiteenlopende origine en structuur, waardoor het lastig is gezamenlijk actie te ondernemen.</p>	<p>De discussie wordt gekenmerkt door een neo-liberale economische context met een accent op vrijwilligheid.</p> <p>‘s Werelds eerste minister van Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO), die richtlijnen geeft en beste praktijken ondersteunt.</p> <p>De overheid richtte in 1998 een adviescommissie van de vakbonden inzake duurzame ontwikkeling (TUSDAC – Trade Union Sustainable Development Advisory Committee) op, die een bijdrage moest leveren aan het beleidsproces van de overheid op het gebied van duurzame ontwikkeling.</p> <p>De overheid heeft in juli 2009 een ‘Forum for a Just Transition’ (met betrokkenheid van sociale partners) opgezet dat adviezen verstrekt met betrekking tot de economische en sociale overgang naar een toekomst met minder CO₂-uitstoot. Dit forum is in 2010 gesloten, maar is vervangen door een nieuw tripartiet orgaan, de Green Economy Council.</p> <p>Gekozen personeelsleden in bedrijven – ‘groene ambassadeurs’ – hebben de verantwoordelijkheid bedrijven te helpen hun CO₂-uitstoot te verminderen.</p>
Duitsland	<p>Vaste structuren van medebeslissingsrecht en sociale dialoog; de overheid vindt het belangrijk dat economische belangengroepen deelnemen aan het politieke proces. Daardoor zijn de sociale partners bij veel besluitvormingsprocessen betrokken.</p> <p>De wet op de ondernemingsraden (Betriebsverfassungsgesetz) en de wet op de medezeggenschap (Mitbestimmungsgesetz) vormen een wettelijk kader voor medebeslissingsrecht op bedrijfs- en bestuurlijk niveau.</p> <p>Sociale partners onderhandelen op het niveau van bedrijven of afzonderlijke vestigingen van bedrijven over collectieve overeenkomsten (Tarifvertragsgesetz, wet inzake collectieve arbeidsovereenkomsten).</p> <p>Werkgevers en werknemers onderhouden ook bilaterale contacten.</p>	<p>Een brede acceptatie van de noodzaak over te schakelen op een duurzamere economie, met vooral aandacht voor klimaatverandering en een efficiënt gebruik van hulpbronnen, met als doel dat Duitsland de nummer één in de wereld wordt ten aanzien van het efficiënte gebruik van hulpbronnen.</p> <p>De herziening van de wet op de ondernemingsraden in 2001 gaf ondernemingsraden meer verantwoordelijkheden ten aanzien van de zorg voor het milieu.</p> <p>Er zijn verscheidene dialogen over het milieu gaande, waaraan sociale partners en de overheid deelnemen – met name de Bündnis für Arbeit und Umwelt, de Rat für Nachhaltige Entwicklung en het Nationale CSR-Forum.</p>
België	<p>Een sterke traditie op het gebied van sociale dialoog, die vaak als benchmark wordt beschouwd voor de sociale dialoog in de EU.</p> <p>Onderhandelingen over intersectorale collectieve arbeidsovereenkomsten op nationaal niveau vinden om de twee jaar plaats.</p>	<p>De instellingen voor sociale betrekkingen die verantwoordelijk zijn voor duurzame ontwikkeling en kwesties op het gebied van banen in de groene economie, zijn goed op elkaar ingespeeld; federale instanties hebben regionale, bedrijfstak- en interprofessionele afdelingen.</p> <p>Organen voor duurzaamheids- en milieuaangelegenheden – de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO), de economische en sociale adviesorganen, de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en de Nationale Arbeidsraad (NAR).</p> <p>Ad-hocinitiatieven op het gebied van maatschappelijke raadpleging over duurzame ontwikkeling en ecologisch verantwoorde groei.</p> <p>Diverse initiatieven waaraan sociale partners, onder meer uit de bouw, deelnemen; bijvoorbeeld een project dat beoogt de CO₂-uitstoot terug te dringen – het ‘Mechanisme voor schone ontwikkeling’.</p>

Tabel 2: Structuren van sociale dialoog en vergroening van de economie

Land	Stelsel van arbeidsverhoudingen	Structuren van sociale dialoog voor groene onderwerpen
Frankrijk	<p>Een evenwichtig systeem van arbeidsverhoudingen: onderhandelingen tussen sociale partners op intersectoraal niveau en op het niveau van de individuele vestigingen van alle bedrijven met vakbondsvertegenwoordigers of gekozen werknemersvertegenwoordigers.</p> <p>Tripartiete onderhandelingen: in de wet op de modernisering van de sociale dialoog van 2007 is opgenomen dat sociale partners systematisch moeten worden geraadpleegd, voordat de overheid enige hervormingen inzake individuele en collectieve arbeidsverhoudingen, werkgelegenheid of beroepsopleiding kan doorvoeren.</p> <p>Geinstitutionaliseerd systeem van het gelijkheidsbeginsel (gendermainstreaming) bij socialezekerheidsorganen, arbeidsrechten en commissies voor sociale zaken: dit impliceert strikte mechanismen voor gezamenlijke besluitvorming, waarbij de verschillende belangen evenveel gewicht hebben.</p>	<p>De overheid organiseerde in juli 2007 het openbaar debat 'Grenelle de l'Environnement'; voor het eerst kwamen mensen uit politieke, maatschappelijke en burgerkringen bijeen om te praten over milieukwesties. Dit resulteerde in een nieuwe strategie voor duurzame ontwikkeling voor 2010–2013, die in juli 2010 is goedgekeurd; daarnaast werd de commissie voor nationale duurzame ontwikkeling en de 'Grenelle de l'Environnement' opgericht, evenals een nieuw ministerie – het ministerie van Ecologie, Duurzame Ontwikkeling en Huisvesting.</p>
Roemenië	<p>Gefragmenteerde vertegenwoordiging van zowel werkgevers- als vakbondszijde.</p> <p>Gevorderde bipartiete samenwerking op bedrijfstakniveau.</p> <p>De overheid heeft in 2003 een permanente nationale commissie opgericht die de Roemeense duurzame-ontwikkelingsstrategie tot 2030 moet opstellen.</p> <p>Er zijn regelingen voor tripartiete dialoog – bijvoorbeeld voor het opstellen van het economisch stimuleringspakket in 2009 met enkele milieuaspecten.</p> <p>De commissie sociale dialoog van het ministerie van Regionale Ontwikkeling en Natuurlijke Omgeving heeft gezorgd voor de toepassing van energiezuinige technologieën in de publieke bouwsector.</p>	<p>De sociale partners zijn in de afgelopen jaren op bilateraal niveau actief betrokken geweest bij kwesties op het gebied van duurzame ontwikkeling.</p> <p>Nauwe bipartiete samenwerking in de bouw- en de bouwmaterialensector en samenwerking op het gebied van milieuaangelegenheden.</p>

Standpunten en initiatieven van werkgeversorganisaties

Werkgeversorganisaties hebben een groot aantal uiteenlopende initiatieven ondernomen om bij te dragen aan de bestrijding van klimaatverandering. Bedrijven en werknemersorganisaties streven ernaar:

- deel te nemen aan politieke debatten over groene onderwerpen op fora met verscheidene belanghebbende partijen en in bilaterale dialogen;
- publicaties uit te geven over specifieke groene kwesties, zoals milieuwetgeving, het terugdringen van uitstoot, concurrerend blijven in een groene economie, en betrokkenheid van werkgevers;
- evenementen te organiseren en informatie te verspreiden om de bewustwording onder leden te verhogen;

- groene vaardigheden bij werknemers te bevorderen om tekorten aan vaardigheden te voorkomen.

Vakbonden en werkgeversorganisaties kiezen echter voor een enigszins verschillende benadering van de vergroening van de economie. Terwijl vakbonds- en andere werknemersvertegenwoordigers zich vooral richten op de gevolgen van dit vergroeningsproces voor werknemers en werkplekken, gaat het werkgevers er meer om te zorgen dat bedrijven concurrerend blijven tijdens dit proces. Vanuit het perspectief van de werkgevers brengt de bestrijding van klimaatverandering specifieke uitdagingen met zich mee – met name wanneer het gaat om nieuwe wettelijke regels, die – naar hun mening – Europese bedrijven minder concurrerend kunnen maken op de wereldmarkt.

Lessen en beleidsadviezen

Goede sociale-dialogestructuren kunnen succes helpen waarborgen

De casestudy's laten zien dat het succes van een project van veel factoren afhankelijk is. Allereerst wordt de uitvoering van projecten voor het vergroenen van de economie vergemakkelijkt door goed ontwikkelde sociale-dialogestructuren en goede sociale partnerschappen. De sectorale dialoog in de aluminiumindustrie in Duitsland is een voorbeeld van zo'n succesvol sociaal partnerschap. Hier hadden beide belanghebbende partijen dezelfde doelstellingen en zagen beide in dat het dringend noodzakelijk was hulpbronnen efficiënter te gaan gebruiken. Een soortgelijk positief voorbeeld is de gevestigde gezamenlijke dialoogstructuur van de OPCA (Organismes paritaires collecteurs agréés) in Frankrijk.

Bestaande platforms voor sociale dialoog zouden milieubescherming actief op hun agenda moeten zetten. Tegelijkertijd zouden de sociale partners overeenstemming moeten bereiken over een beleid en over praktische stappen om het aantal initiatieven te verhogen. Als eerste stap in deze richting zouden de sociale partners moeten worden gestimuleerd tot samenwerking op terreinen met potentieel voor het introduceren van groene initiatieven. Een manier om dit te doen is door beide samenwerkende partijen bewust te maken van de voordelen daarvan.

Sociale partners op bedrijfsniveau kunnen de vergroening van de werkplek bevorderen

Het initiatief van het Britse Trades Union Congress (TUC) voor groene werkplekken is positief ontvangen, en heeft veel bedrijven en werkgevers overtuigd dat het goed was hieraan deel te nemen. Het laat met name zien hoe sociale partners met succes projecten kunnen opstarten voor het vergroenen van werkplekken in alle sectoren. Dit geldt ook voor het Euroeff-project in Roemenië. Daar heeft een gezamenlijk initiatief van de sectorale vakbond in de bouwindustrie en de werkgeversorganisatie geleid tot de totstandkoming van een innovatieve opleidingsgids voor energie-efficiëntie, waar alle werknemers uiteindelijk profijt van zullen hebben.

Vakbonden kunnen de vergroening van de economie opnemen in hun strategie en actieplannen

Sinds de jaren negentig zijn vakbonden veel meer betrokken geraakt bij milieukwesties en debatten over klimaatverandering. Alle vakbonden op Europees en internationaal niveau hebben beleidsdocumenten over klimaatverandering gepubliceerd – bijvoorbeeld voor de VN-conferenties over klimaatverandering in Kopenhagen in 2009 en in Cancún, Mexico in 2010. Ze zijn ook actief op het gebied van groene thema's. Op Europees niveau nam het Europees Verbond van Vakverenigingen (EVV) een resolutie aan over de bestrijding van klimaatverandering voor de conferentie in Cancún. Het EVV is ook betrokken bij het sociale-partnersproject van de EU voor het ontwikkelen van een gezamenlijke aanpak van de aspecten en gevolgen voor de maatschappij en de werkgelegenheid van het beleid inzake klimaatverandering. Het is voor de vakbonden van belang om zich te blijven

verbinden tot het bestrijden van klimaatverandering en om de bescherming van het milieu als prioriteit te handhaven.

Werknemersvertegenwoordigers kunnen hun positie gebruiken om duurzaamheid te bevorderen

Uit de casestudy's komt naar voren dat innovatieve instrumenten voor het vergroenen van de economie met succes kunnen worden aangepast voor toepassing in individuele bedrijven. Hierbij spelen werknemersvertegenwoordigers een essentiële rol in alle vormen van groene initiatieven en sociale-dialogestructuren, zoals blijkt uit de voorbeelden uit het VK en Duitsland. De goede praktijken uit het VK laten zien dat steeds meer werknemersvertegenwoordigers hun invloed aanwenden om verbeteringen te eisen op het gebied van gezondheid en veiligheid. Daarmee vormen ze positieve voorbeelden van de mogelijkheden die werknemersvertegenwoordigers hebben. In Duitsland spelen werknemersvertegenwoordigers een rol met betrekking tot het gebruik van energie-efficiënte materialen. Volgens de Duitse wet op de ondernemingsraden hebben ondernemingsraden zelfs medebeslissingsrecht over milieuzaken op de werkvloer.

Duurzame prikkels voor consumenten kunnen worden geïntegreerd in vergoedingen- en loonbeleid

Consumptiepatronen spelen – zowel direct als indirect – een belangrijke rol bij milieuproblemen. Het Belgische voorbeeld van de ecocheques laat zien hoe – door collectieve onderhandelingen – prikkels voor de consument kunnen worden geïntegreerd in een vergoedingen- en loonbeleid bovenop basislonen. Loonafspraken zijn het hoofddomein van sociale partners – het domein waarop ze, afhankelijk van het systeem van loononderhandeling, de grootste invloed hebben op consumenten en werknemers (als de loonafspraken vervolgens ook gelden voor anderen dan de leden van de sociale partners, wordt dit effect nog versterkt). Willen dergelijke initiatieven echter slagen, dan moeten ze de steun hebben van beide zijden.

Het ecocheque-initiatief kan naar andere situaties worden overgedragen – bijvoorbeeld naar het niveau van individuele bedrijven. Ondernemingsraden of vakbonden en de leiding van bedrijven zouden het concept van groene cheques kunnen opnemen in hun onderhandelingen over bedrijfsovereenkomsten, met name waar onderhandelingen over niet-geldelijke voordelen al gebruikelijk zijn.

Sociale dialoog kan versterking van 'groene' vaardigheden bevorderen

In Frankrijk zijn (en worden) via de OPCA veel leerlingen in de bouwsector opgeleid in milieuvriendelijke bouwmethoden, met positieve effecten op zowel werkgelegenheid als het efficiënte gebruik van hulpbronnen. Het is in het belang van werkgevers en vakbonden om goed opgeleide werknemers te hebben, die het werk waaraan bedrijven behoefte hebben kunnen uitvoeren. Bij het Euroeff-initiatief in Roemenië erkennen vakbonden én werkgevers de voordelen van goed gekwalificeerde werknemers die zijn opgeleid voor de toepassing van de recentste Europese energie-efficiëntienormen. Veel lidstaten hebben in hun huidige pakketten voor economisch herstel maatregelen opgenomen voor aanpassingen in bedrijfspanden en

particuliere huizen, die ook aansluiten bij EU-beleid inzake energie-efficiënte woningen. Sociale partners kunnen de uitvoering van dergelijke maatregelen ondersteunen en deze uitbreiden via, bijvoorbeeld, de financiering van opleidingen.

Bewustmaking is een belangrijke voorwaarde

De vijf casestudy's laten zien dat gedeelde zorgen over, inzichten in en kennis van milieuproblemen, evenals de bereidheid om een bijdrage te leveren aan milieubescherming, belangrijke voorwaarden zijn voor het succes van een project. In alle beschreven gevallen waren vakbonden en werkgevers het eens over de noodzaak van een groen beleid in hun vestiging, bedrijf, bedrijfstak of land. Bewustmaking van de sociale partners (en van alle werknemers) is essentieel om projecten te laten slagen. Sociale partners kunnen dit bevorderen door opleidingen te ontwikkelen en bewustmakingsprogramma's op het gebied van milieu op te zetten.

Nationale en internationale politieke kaders kunnen een goede basis leggen

De politieke context is een belangrijke stuwende kracht achter initiatieven voor een duurzamere economie. Een sociale dialoog en projecten die worden geïnitieerd door de sociale partners vormen vaak een aanvulling op nationaal of internationaal beleid. Een vergelijking van de vijf casestudy's laat zien dat het

niveau van milieugerelateerde activiteiten duidelijk verschilt tussen de landen. Dit weerspiegelt het commitmentniveau van de overheid ten aanzien van het promoten van milieukwesties. Met name het Euro-eff-project in Roemenië toont aan hoe belangrijk de rol van de overheid is als initiator en financier. Hier heeft de Europese Commissie steun aangeboden voor de beginfasen van het project, dat op termijn kan bijdragen tot de standaardisering en erkenning van kwalificaties op Europees niveau.

Evaluaties van de ecologische en sociale effecten zijn nodig

Het succes van de hier beschreven initiatieven – in termen van hun effect op de maatschappij en het milieu – is moeilijk te meten. Voor het meten van de bijdrage van projecten die gericht zijn op vergroening van de economie, aan doelen als de 20-20-20-doelstellingen van de EU en de verbetering van arbeidsomstandigheden, en voor het meten van hun effect op het concurrentievermogen, zouden deze projecten effectief moeten worden gevolgd. Dit zou het tegelijkertijd ook mogelijk maken in een vroeg stadium potentiële conflicten tussen milieugerelateerde en sociale doelen aan het licht te brengen, zodat aanpassingen kunnen worden doorgevoerd om een succesvoller resultaat voor iedereen te waarborgen.

Overige informatie

Christine Aumayr, onderzoeksmedewerker
cau@eurofound.europa.eu

Broughton, A., Eurofound, Greening the European economy: Responses and initiatives by Member States and social partners, Dublin, Eurofound, 2009

Europese Stichting tot verbetering van de levens- en arbeidsomstandigheden
Wyattville Road, Loughlinstown, Dublin 18, Ierland
Telefoon: (+353 1) 204 31 00
E-mail: information@eurofound.europa.eu
Website: <http://www.eurofound.europa.eu>

Publicatiebureau

doi:10.2806/25954

ISBN 978-92-897-1031-2

9 789289 710312